

**Komisija za određivanje obima i sadržaja
Elaborata procjene uticaja na životnu sredinu jadransko-jonskog gasovoda-dionica kroz
Crnu Goru**

Crna Gora
AGENCIJA ZA ZAŠTITU PRIRODE I ŽIVOTNE SREDINE
PODGORICA

Primljeno	28. 11. 2019		
Org. jed.	Broj	Prilog	Vrijednost
	02-UPI-1495/5		

AGENCIJA ZA ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE

Podgorica
ul. IV proleterske br. 19

Predmet: Izvještaj sa prijedlogom obima i sadržaja Elaborata

Agencija za zaštitu životne sredine, je na osnovu člana 21 Zakona o procjeni uticaja na životnu sredinu („Službeni list RCG”, broj 75/18) obrazovala Komisiju za određivanje obima i sadržaja Elaborata procjene uticaja na životnu sredinu jadransko-jonskog gasovoda-dionica kroz Crnu Goru (Broj 02-UPI-1495/2 od 01.11.2019.godine)

Shodno članu 16. stav 3, u Prilogu Vam dostavljamo Izvještaj sa prijedlogom obima i sadržaja Elaborata procjene uticaja na životnu sredinu jadransko-jonskog gasovoda-dionica kroz Crnu Goru.

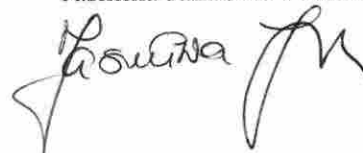
Prilog: Izvještaj Komisije (3 primjerka)

Podgorica, 28.11.2019.godine

Dostavljeno:

- naslovu
- u Javnu knjigu o sprovedenim postupcima
- a/a

Predsjednik Komisije
Jasmina Janković-Mišnić

Shodno tački 2. Rješenja o formiranju Komisiju za određivanje obima i sadržaja Elaborata procjene uticaja na životnu sredinu jadransko-jonskog gasovoda-dionica kroz Crnu Goru (Broj 02--UPI-1495/2 od 01.11.2019.godine) dostavljamo

IZVJEŠTAJ SA PRIJEDLOGOM OBIMA I SADRŽAJA ELABORATA PROCJENE UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU JADRANSKO-JONSKOG GASOVODA-DIONICA KROZ CRNU GORU

SADRŽAJ ELABORATA

- 1) opšte informacije o nosiocu projekta;
- 2) opis lokacije;
- 3) opis projekta;
- 4) izvještaj o postojećem stanju segmenata životne sredine koji se izrađuje za projekte u oblastima zaštićenih prirodnih i kulturnih dobara, turizmu i složene inženjerske objekte, a za ostale projekte u skladu sa odlukom nadležnog organa;
- 5) opis mogućih alternativa;
- 6) opis segmenata životne sredine;
- 7) opis mogućih značajnih uticaja projekta na životnu sredinu;
- 8) opis mjera predviđenih u cilju sprečavanja, smanjenja ili otklanjanja značajnog štetnog uticaja na životnu sredinu;
- 9) program praćenja uticaja na životnu sredinu;
- 10) netehnički rezime informacija;
- 11) podatke o mogućim poteškoćama na koje je naišao nosilac projekta u prikupljanju podataka i dokumentacije;
- 12) rezultate sprovedenih postupaka uticaja planiranog projekta na životnu sredinu u skladu sa posebnim propisima;
- 13) dodatne informacije i karakteristike projekta za određivanje obima i sadržaja elaborata; i
- 14) izvore podataka.

OBIM ELABORATA

1. OPŠTE INFORMACIJE O NOSIOCU PROJEKTA

Opšte informacije sadrže:

- Podatke o nosiocu projekta (naziv pravnog lica/preduzetnika, ime i prezime odgovornog lica, adresa, registracioni/lični broj, brojeve telefona, fax-a i e-mail adresu);
- glavne podatke o projektu (pun i skraćen naziv, lokacija, adresa);
- podatke o organizaciji i licima koja su učestvovala u izradi elaborata (izvod iz Centralnog registra privrednih subjekata za obavljanje djelatnosti projektovanja i inženjeringa, izrade studija i analiza, rješenje o formiranju multidisciplinarnog tima, dokaz da lica koja čine multidisciplinarni tim ispunjavaju propisane uslove);

- izvod iz CRPS da je pravno lice ili preduzetnik koji je uradio Elaborat procjene uticaja regfistrovan za projektovanje, inženjering ili analize;
- rješenje obradivača elaborate o formiranju multidisciplinarnog tima za izradu elaborata;
- dokazi da lića koja čine multidisciplinarni tim ispunjavaju uslove propiane Zakonom o procjeni uticaja.

2.OPIS LOKACIJE

Podaci o lokaciji na kojoj se planira realizacija projekta odnose se na mikro-lokaciju i makro-lokaciju i obuhvataju:

1. Kopiju plana katastarskih parcela na kojima je utvrđena trasa gasovoda;
2. grafički predstaviti prilaz gasovoda obali u blizini rta Jaz, posebno izmjenu trase u odnosu na trasu definisanu u Studiji izvodljivosti;
3. podatke o potrebnoj površini zemljišta u m², na kopnu, za vrijeme izgradnje, sa opisom fizičkih karakteristika i kartografskim prikazom odgovarajuće razmjere, kao i o površini koja će biti obuhvaćena kada projekat bude stavljen u funkciju;
4. prikaz svih vodotokova kroz koje prolazi trasa gasovoda;
5. prikazati položaj trase gasovoda u odnosu na morska zaštićena područja i područja od posebnog značaja;
6. prikaz pedoloških, geomorfoloških, geoloških i hidrogeoloških i seizmoloških karakteristika terena;
7. podatke o izvorištu vodosnabdijevanja (udaljenost, kapacitet, ugroženost, zone sanitarne zaštite) i osnovnim hidrološkim karakteristikama;
8. Batimetrija:
 - a. Voda;
 - b. vodni resursi;
 - c. korišćenje vode;
 - d. kvalitet priobalne vode za kupanje;
 - e. Karakteristike i kvalitet morske vode;
 - i. temperatura
 - ii. gustina
 - iii. providnost
 - iv. boja
 - v. zasladjivanje
 - vi. stvaranje talasa
 - vii. morske struje
 - viii. morski sediment
9. prikaz klimatskih karakteristika sa odgovarajućim meteorološkim pokazateljima i seizmogene karakteristike;
10. prikaz apsorpcionog kapaciteta prirodne sredine, uz obraćanje posebne pažnje na: močvarna područja, obalna;
11. područja, ušća rijeka, površinske vode, poljoprivredna zemljišta, priobalne zone i morsku sredinu, planinske i šumske oblasti, zaštićena područja, područja obuhvaćena mrežom Natura 2000, područja na kojima ranije nisu bili zadovoljeni standardi kvaliteta

- životne sredine ili za koje se smatra da nijesu zadovoljeni, a relevantni su za projekat, gusto naseljene oblasti, predjeli i područja od istorijske, kulturne ili arheološke važnosti;
12. opis flore i faune, opis šumskih zajednica, vrste divljači koje naseljavaju tretirani prostor, zaštićenih prirodnih dobara, rijetkih i ugroženih divljih biljnih i životinjskih vrsta i njihovih staništa na kopnu kao i u moru;
 13. pregled osnovnih karakteristika predjela;
 14. pregled zaštićenih objekata i dobara kulturno-istorijske baštine;
 15. podvodne lokacije značajne sa arheološkog i kulturnog značaja, kao i mapa zaštićenih i predloženih morskih područja;
 16. podatke o naseljenosti, koncentraciji stanovništva i demografskim karakteristikama u odnosu na planirani projekat;
 17. podatke o postojećim privrednim i stambenim objektima, kao i o objektima infrastrukture.

3. OPIS PROJEKTA

Opis projekta sadrži:

1. opis fizičkih karakteristika cijelog projekta, i gdje je potrebno, neophodne radove uklanjanja i usloven korišćenja zemljišta u fazi izvođenja i fazi funkcionisanja projekta, uključujući: prateću infrastrukturu, organizaciju proizvodnje, organizaciju transporta, broj i strukturu zaposlenih;
2. opis prethodnih/pripremnih radova za izvođenje projekta (površina potrebnog zemljišta za postavljanje gasovoda, tehnologija postavljanja, organizacija unutrašnjeg transporta, primjena mehanizacije, opreme i sredstava, dinamika realizacije pojedinih faza, korišćenje vode, energije, sirovina, stvaranje otpada, emisije opasnih, štetnih, otrovnih ili neprijatnih mirisa u vazduh, povećanje buke, vibracija);
3. detaljan opis izgradnje i funkcionisanja gasovoda (energetska potražnja i korišćenje energije, priroda i količine korišćenih materijala; prirodni resursi uključujući vodu, zemljište, tlo i biodiverzitet);
4. detaljan i jasan opis izgradnje u moru - metodologija postavljanja betonske izolacije, način rada tokom izvođenja radova, detaljan opis metode izravnavanja morskog dna, posebno kamenitog dijela i zalivanje prirodnih depresije u moru;
5. prikaz vrste i količine potrebne energije i energenata, vode, sirovina i drugog potrošnog materijala koji se koristi za potrebe izgradnje i funkcionisanja gasovoda sa posebnim osvrtom na količine i karakteristike opasnih materija;
6. prikaz procjene vrste i količine: očekivanih otpadnih materija i emisija koje mogu izazvati zagađivanje vode, vazduha, tla i podzemnog sloja zemljišta, buku, vibracije, svjetlost, toplotu, zračenje (jonizujuća i nejonizujuća), proizvedenog otpada tokom izgradnje i funkcionisanja projekta;
7. prikaz tehnologije tretiranja (prerada, reciklaža, odlaganje i slično) svih vrsta otpadnih materija;
8. detaljno i jasno opisati metodologiju upravljanja otpadom na baržama.

4. IZVJEŠTAJ O POSTOJEĆEM STANJU SEGMENTA ŽIVOTNE SREDINE

- Opis postojećeg stanje segmenta životne sredine trase i njene okoline.

5. OPIS MOGUĆIH ALTERNATIVA

Dati pregled i opis mogućih alternativa koje su razmatrane sa obrazloženjem glavnih razloga za izbor određenog rješenja sa aspekta zaštite životne sredine, a odnose se na :

- 1) trasu;
- 2) uticaje na segmente životne sredine i zdravlje ljudi;
- 3) metode rada u toku izvođenja i funkcionisanja projekta;
- 4) vrstu i izbor materijala za izvođenje projekta;
- 5) vremenski raspored za izvođenje i prestanak funkcionisanja projekta;
- 6) datum početka i završetka izvođenja;
- 7 dužina trase
- 8) kontrolu zagađenja;
- 9) odlaganje otpada uključujući reciklažu, ponovno korišćenje i konačno odlaganje;
- 10) pristupne puteve;
- 11) odgovornost i proceduru za upravljanje životnom sredinom;
- 12) obuke;
- 13) monitoring;
- 14) planove za vanredne situacije; i

6. OPIS SEGMENTA ŽIVOTNE SREDINE

Opis segmenata životne sredine sadrži opis mogućih značajnih uticaja projekta na životnu sredinu za koje postoji mogućnost da budu značajno izloženi riziku usljed realizacije projekta, uključujući sljedeće faktore:

- 1) stanovništvo (naseljenost i koncentracija);
- 2) zdravlje ljudi;
- 3) Opis faune sa mapom distribucije, posebno za morske sisare, reptile, ribe i ptice:
 - a. Morski sisari
 - b. Morski reptili
 - c. Ptice
 - d. Zglavkari
 - e. Mekušci
 - f. Ribe
 - g. Zooplankton
 - h. Zoobentos
 - i. Ekonomski važne vrste riba i drugih morskih organizama (vrste značajne sa stanovišta ribarstva, brojnost, mrijest, status juvenilnih stadijuma)
- 4) Opis flore sa mapom distribucije posebno za morske cvjetnice:
 - a. morske cvjetnice
 - b. morske alge
 - c. fitoplankton
- 5) Voda;
 - a. vodni resursi
 - b. korišćenje voda
 - c. kvalitet vode

d. morska voda

i. talasi

ii. morske struje

iii. sediment

6) Postojeći nivo buke

7) zemljište (geološke i geomorfološke karakteristike);

4.1. poljoprivreda

4.2. šumarstvo

4.3. lov

8) tlo (organske materije, erozija, zbijenost, zatvaranje tla);

9) voda (hidromorfološke promjene, količinu i kvalitet sa posebnim osvrtom na ispuštanje otpadnih voda);

10) vazduh (kvalitet vazduha);

11) klimu (emisija gasova sa efektom staklene bašte);

12) materijalna dobra i postojeće objekte;

12.1. stambeni i privredni objekti;

12.1.1. infrastrukturne mreže (blizina, ukrštanje...).

13) kulturno nasljeđe-nepokretna kulturna dobra, uključujući arhitektonske i arheološke aspekte;

14) predio i topografiju;

15) pejzaž;

16) zaštićena područja i predložena morska zaštićena područja;

17) Ribarstvo (Opis bi morao da sadrži opis demerzalnih i pelagičnih resursa, zona mriješćenja i/ili

ishrane ribljih populacija (posebno ekonomski važnih vrsta riba) sa detaljnim mapama; rasprostranjenja i mapama ribolovnih zona.

18) Akvakultura

19) Turizam

7. OPIS MOGUĆIH ZNAČAJNIH UTICAJA PROJEKTA NA ŽIVOTNU SREDINU

Opis mogućih značajnih uticaja projekta na životnu sredinu sadrži kvalitativni i kvantitativni prikaz mogućih promjena u životnoj sredini za vrijeme izvođenja projekta, u toku redovnog rada i za slučaj udesa ili velikih nesreća, kao i procjenu da li su promjene privremenog ili trajnog karaktera.

Ovo se posebno odnosi na:

7.1) Kvalitet vazduha:

7.1.1) nivo i koncentracija emisija zagađujućih materija u vazduhu i upoređivanje sa pokazateljima koji su propisani normativima i standardima;

7.1.2) uticaj projekta na klimu (vrsta i obim emisija gasova sa efektom staklene bašte) i osjetljivost projekta na klimatske promjene;

7.1.3) mogućnost uticaja na prekogranično zagađivanje vazduha.

7.2.) Kvalitet voda:

7.2.1.) uticaj zagađujućih materija na kvalitet površinskih i podzemnih voda i upoređivanje sa pokazateljima koji su propisani normativima i standardima;

7.2.2) Uticaj na vodoizvorišta i zone sanitarne zaštite;

7.2.3) mogućnost uticaja na prekogranično zagadjivanje voda.

7.3) Zemljište:

7.3.1.) fizički uticaj (promjena lokalne topografije, erozija tla, klizanje zemljišta i slično);

7.3.2.) uticaj na korišćenje zemljišta i prirodnih bogastava;

7.3.3. količina i kvalitet izgubljenog poljoprivrednog zemljišta;

7,3,4.) blokiranje mineralnih bogastava;

7.3.5.) odlaganje otpada.

7.4.) Lokalno stanovništvo:

7.4.1.) promjene u broju i strukturi stanovništva i u vezi sa tim mogući uticaji na životnu sredinu (naseljenost, koncentracija i migracije);

7.4.2.) vizuelni uticaji;

7.4.3.) uticaji emisije zagadjujućih materija, buke, vibracija, toplote i svih vidova zračenja na zdravlje ljudi;

7.4.4.) Udesi (potencijalni rizik za lokalno stanovništvo, kulturnu baštinu i životnu sredinu uključujući morski ekosistem;

7.4.4.1. Faza izgradnje i faza rada (blizina, akcidentne situacije).

7.5) Ekosistem i geološku sredinu

a. Gubitak ili oštećenje biljnih ili životinjskih vrsta, njihovih staništa ili koridora (**sa posebnim naglaskom na mogući uticaj na morske organizme, naročito uticaj na ekonomski važne vrsta riba i drugih morskih organizama, njihov mrijest, distribuciju i na juvenilne stadijume**).

b. Na temelju podataka terenskih istraživanja kao i na osnovu saznanja i iskustava dobijenih za slične projekte, dati mogući uticaj na biodiverzitet uzimajući u obzir i kumulativni uticaj sa posebnim osvrtom na rijetke i ugrožene vrste; na njihovu dnevnu aktivnost (aktivnosti tokom 24h); kao i na koncentraciju rijetkih i ugroženih vrsta, kao i na ekonomski važne vrste.

c. Ribarstvo

d. Akvakultura

7.6.) Namjenu i korišćenje površina:

7.6.1.) izgradjene i neizgradjene površine;

7.6.2) upotrebu poljoprivrednog zemljišta i slično;

7.6.3.) morski ekosistem.

7.7) Infrastrukturu:

7.7.1.) kopneni i pomorski saobraćaj;

7.7.2) stvaranje otpada i slično.

7.8) Zaštićena prirodna i kulturna dobra i njihovu okolinu, karakteristike pejzaža i slično.

7.8.1.) na kopnu;

7.8.2.) u moru- podvodna arheološka nalazišta.

7.9) Kumulativni uticaji

8.0) Akcidentne situacije

8. OPIS MJERA PREDVIĐENIH U CILJU SPREČAVANJA, SMANJENJA ILI OTKLANJANJA ZNAČAJNOG ŠTETNOG UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU

Opis mjera ,u toku izgradnje I funkcionisanja gasovoda, predviđenih u cilju sprečavanja, smanjenja ili otklanjanja značajnog štetnog uticaja na životnu sredinu, sadrži mjere koje će se preduzeti u cilju sprečavanja, smanjenja, otklanjanja, izbjegavanja ili ako je moguće neutralisanja značajnih štetnih uticaja na životnu sredinu, koje uključuju:

- 8.1.) mjere predviđene zakonom i drugim propisima, normativima i standardima i rokove za njihovo sprovođenje;
- 8.2.) mjere koje će se preduzeti u toku izgradnje, funkcionisanja kao I u slučaju udesa;
- 8.3.) mjere za sprječavanje, smanjenje ili otklanjanje uticaja na floru i faunu;
- 8.4.) mjere uklanjanja posječenog drveta i drvene biomase sa trase;
- 8.5.) planove i tehnička rješenja zaštite životne sredine (reciklaža, tretman i dispozicija otpadnih materija, mjere rekultivacije šumskog zemljišta, stabilizacija i oporavak pejzaža);
- 8.6.) posebno obratiti pažnju na smjernice , obaveze i preporuke međunarodnih konvencija u dijelu morskog ekosistema;
- 8.7.) Obavezno voditi računa o nacionalno ili međunarodno prepoznatim staništima kao što su NATURA 2000, Ramsar područje, Emerald mreža, kao i njihovim kontaktnim zonama.

9. PROGRAM PRAĆENJA UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU

Program praćenja parametara životne sredine je od najvećeg značaja za procjenu stanja tokom izgradnje I eksploatacije gasovoda , kao I za identifikaciju efikasnosti mjera za eliminisanje ili blažavanje.

Program praćenja uticaja na životnu sredinu sadrži:

9. 1) prikaz stanja životne sredine prije početka postavljanja gasovoda na ukupnoj trasi
- 9.2.) parametre na osnovu kojih se mogu utvrditi štetni uticaji na životnu sredinu (kopno I morski ekosistem)
- 9.3.) mjesta, način i učestalost mjerenja utvrđenih parametara;
- 9.4.) sadržaj i dinamiku dostavljanja izvještaja o izvršenim mjerenjima;
- 9.5.) obavezu obavještavanja javnosti o rezultatima izvršenog mjerenja;
- 9.6.) Monitoring biodiverziteta morskog ekosistema (u fazi izgradnje, tokom rada i nakon postavljanja cjevovoda) posebno za ribolovne zone i zone mriješćenja i/ili ishrane riba (kao zona od posebnog značaja), važnih staništa (Natura 2000).

10. NETEHNIČKI REZIME INFORMACIJA

Netehnički rezime informacija sadrži rezime elaborata na način razumljiv javnosti.

11. PODACI O MOGUĆIM POTEŠKOĆAMA

Podaci o mogućim poteškoćama na koje je naišao nosilac projekta projekta u prikupljanju podataka i dokumentacije odnose se na poteškoće i osnovne nejasnoće na koje je nosilac projekta naišao

prilikom prikupljanja potrebnih informacija, kao što su nedostatak tehničke dokumentacije ili nedostatak stručnog znanja ili nemogućnosti da se pribave određeni podaci, informacije i slično.

12. REZULTATI SPROVEDENIH POSTUPAKA UTICAJA PLANIRANOG PROJEKTA NA ŽIVOTNU SREDINU

Rezultati sprovedenih postupaka uticaja planiranog projekta na životnu sredinu u skladu sa posebnim propisima sadrže opis očekivanih, značajnih štetnih uticaja projekta na životnu sredinu koji proizlaze iz podložnosti projekta na rizike od velikih nesreća i/ili udesa, kao i informacije o procjenama rizika i drugim procjenama dobijenim u skladu sa posebnim propisima i procjenom uticaja na životnu sredinu, a po potrebi, sadrži i mjere predviđene za sprečavanje ili ublažavanje značajnih štetnih uticaja na životnu sredinu, kao i mjere pripravnosti i mjere koje će se preduzeti u slučaju velikih nesreća i/ili udesa..

13. DODATNE INFORMACIJE I KARAKTERISTIKE PROJEKTA

Dodatne informacije i karakteristike projekta sadrže podatke od značaja za određivanje obima i sadržaja elaborata.

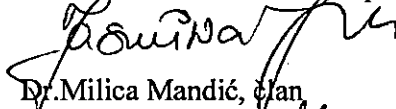
14. IZVORI PODATAKA

Izvori podataka sadrže referenti popis u kojem se navode izvori podataka korišćeni za opise i procjene date u elaboratu.

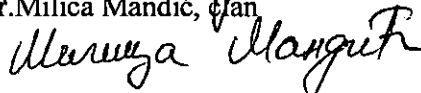
Podgorica, 27.11.2019. godine

KOMISIJA

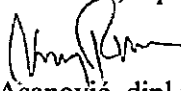
Jasmina Janković-Mišnić, dipl.ing.biolog, Predsjednik

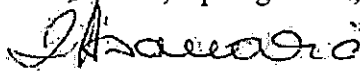
Dr. Milica Mandić, član

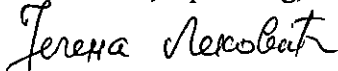
Ranko Kankaraš, dipl.ing.šumarstva, član

Žarko Asanović, dipl.ing.elekt., član

Jelena Leković, dipl.biolog, član

Dragan Radojević, dipl.ing.hidrogeolog, član.

